

Puzzelen met de dienst

Categorie

Praktijken

Aantal deelnemers

Zes tot tien

Leeftijd

12-16 jaar

Duur / aantal bijeenkomsten

Twee bijeenkomsten van anderhalf uur

Auteur

Niels Gillebaard

KORTE BESCHRIJVING

In dit item gaan jongeren aan de slag met liturgie. Ze bekijken filmpjes met voorbeelden van verschillende soorten vieringen. Daarna staan ze stil bij de verschillende onderdelen van een liturgie, onder andere naar aanleiding van een quiz en een liturgie van een eigen kerkdienst. Daarbij bespreken ze ook wat ze anders zouden willen zien. In de twee bijeenkomst gaan ze hier verder op in: ze bedenken dan ook een nieuw onderdeel voor een kerkdienst en werken dat uit. In overleg met de predikant zou dat nieuwe onderdeel ook kunnen worden uitgevoerd in een echte kerkdienst.

DOEL

- De deelnemers worden zich ervan bewust dat er in de viering in de gemeente iets bijzonders gebeurt tussen mensen onderling en tussen mensen en God.
- De deelnemers ontdekken dat een kerkdienst een bepaalde opbouw heeft.
- De deelnemers leren wat de verschillende onderdelen van een kerkdienst zijn en wat die betekenen.
- De deelnemers kunnen benoemen hoe ze bepaalde onderdelen van een kerkdienst ervaren.
- De deelnemers denken na over hoe zij een kerkdienst zouden samenstellen.
- De deelnemers leren om op een creatieve manier na te denken over liturgie.

- De deelnemers bedenken en maken hun eigen onderdeel voor een kerkdienst.

VERANTWOORDING

Er zijn veel verschillende mogelijkheden om iets te vieren. Een kerkdienst is ook een vorm van vieren, daarom noemen we het ook wel een viering. Vieringen hebben te maken met rituelen. Daarmee zijn jongeren wel bekend: denk bijvoorbeeld aan verjaardagsfeesten of het vieren van oud en nieuw. Als we in de christelijke traditie willen staan, is het goed om te begrijpen wat de 'rituelen' van de kerkdienst inhouden. Dit item draagt daaraan bij.

Een kerkdienst bestaat uit verschillende onderdelen, zoals bidden, zingen en het aansteken van een kaars. Al die onderdelen samen noemen we de liturgie. Elk deel van de liturgie heeft een eigen functie en drukt op een eigen manier uit dat er iets bijzonders gebeurt: tussen mensen onderling en tussen mensen en God. Achter elk onderdeel zit een gedachte en alle onderdelen staan ook in verband met elkaar. Het zijn bouwstenen die samen één geheel vormen. Wat die bouwstenen zijn en wat ze precies betekenen, is bij jongeren niet altijd duidelijk. Om de betekenis van de kerkdienst levend te houden voor jongeren, is kennis van de inhoud belangrijk. Daarom is het ook goed om jongeren te laten ervaren hoe het is om een kerkdienst samen te stellen.

VOORBEREIDING

Praktische voorbereiding

- Lees het hele item goed door, inclusief de bijlagen.
- Bekijk ook alle filmpjes.
- Zorg ervoor dat je voor jezelf duidelijk hebt wat de verschillende onderdelen van een kerkdienst betekenen en waarom deze er zijn. Zie daarvoor bijlage 2.
- Zoek zo nodig meer informatie over liturgie en de onderdelen van de kerkdienst. Vraag bijvoorbeeld of je het dienstboek mag lenen van de predikant of kijk op www.dienstboek.nl/index/1248.
- Ga na hoe de standaardliturgie binnen je eigen gemeente opgebouwd is. Ga daar zo nodig over in gesprek met de predikant. Kijk in hoeverre je de liturgische onderdelen in bijlage 1 en 2 terugziet. Als je onderdelen van jullie eigen

Puzzelen met de dienst

dienst mist, schrijf die dan op de lege kaartjes in de bijlage. Maak er zelf een goede omschrijving bij en voeg die toe op bijlage 2.

- Download het document met de onderdelen van de liturgie op de website van JOP (www.jop.nl/provider) en print het.
- Is er geen internetverbinding beschikbaar tijdens de bijeenkomst? Download dan de filmpjes voor later gebruik.
- Leg voor elke bijeenkomst alle benodigdheden klaar. Test alle apparatuur.

Persoonlijke voorbereiding

Met behulp van deze vragen kun je je ook persoonlijk voorbereiden op de bijeenkomsten:

- Wat vind je van de liturgie in jouw gemeente? Welke onderdelen spreken je aan en welke niet? Welke onderdelen vind je onmisbaar? Zijn er onderdelen die je niet zo goed begrijpt?
- Bekijk het overzicht in bijlage 2. Welke onderdelen zie je terug in de liturgie in jouw gemeente? Welke onderdelen ontbreken? Heeft de liturgie in jouw gemeente misschien een onderdeel dat niet in de lijst staat?
- Wat zou er van jou anders mogen in de liturgie? Is er bijvoorbeeld iets wat je mist?

BENODIGDHEDEN

Eerste bijeenkomst

- Een grote kaars en iets om deze mee aan te steken;
- Apparatuur om de filmpjes te kunnen afspelen (bijvoorbeeld een computer met internetverbinding en een beamer met scherm en geluidsboxjes);
- Een kopie van bijlage 1 (in kaartjes geknipt);
- Voor iedere deelnemer een kopie van de liturgie van een kerkdienst uit de eigen gemeente;
- Een stuk touw;
- Wasknijpers.

Tweede bijeenkomst

- Een grote kaars en iets om deze mee aan te steken;
- Apparatuur om het filmpje te kunnen afspelen (bijvoorbeeld een computer met internetverbinding en een beamer met scherm en geluidsboxjes);
- Een kopie van bijlage 3 (in kaartjes geknipt);

- Pennen en schrijfpapier;
- Voor iedere deelnemer een kopie van de liturgie van een kerkdienst uit de eigen gemeente;
- Eventueel kopieën van bijlage 4 voor alle deelnemers;
- Eventueel de benodigdheden voor de ideeën in bijlage 4:
 - Schaal met aarde;
 - Zaadjes;
 - Schaal met water;
 - Rozenblaadjes;
 - Handdoek;
 - Tafel;
 - Tijdschriften;
 - Grote kartonnen vellen;
 - Scharen, lijm en stiften;
 - Zakjes met snoephartjes in een schaal;
 - Kaartjes;
 - Pennen.

PROGRAMMA

Eerste bijeenkomst

10 minuten

Opening

Heet de deelnemers welkom en bied eventueel iets te drinken aan. Maak zo nodig een voorstelrondje. Vertel kort iets over de opzet van dit item (zie KORTE BESCHRIJVING).

Steek de kaars aan. Vertel erbij dat je dat doet als teken dat God er ook bij is, net zoals dat in de kerkdienst gebeurt.

Ga na wie van de deelnemers als laatste jarig is geweest. Nodig hem of haar uit om te vertellen hoe dat precies is gevierd, zo mogelijk met alle gebeurtenissen in de juiste volgorde. Werd er bijvoorbeeld gezongen? Waren er cadeaus en taart? Kwam er familie? Was er een feest voor vrienden of vriendinnen?

Vraag de jongeren vervolgens naar het doel van het vieren van iemands verjaardag. Waarom doen we dat eigenlijk?

25 minuten

Verkenning

Leid dit onderdeel als volgt in: Mensen vieren belangrijke gebeurtenissen vaak op een bijzondere manier. Er zijn allerlei vieringen, zoals verjaardagen en oud en nieuw. Maar ook

Puzzelen met de dienst

kerkdiensten zijn in feite vieringen. In zo'n viering komen mensen bij elkaar om te bidden en te zingen, te luisteren en na te denken over God en het leven van Jezus.

Laat de deelnemers verschillende soorten kerkdiensten noemen. Geef zo nodig enkele voorbeelden: een huwelijksdienst, een begrafenis, een doopdienst, een avondmaalsdienst, een kerstdienst, een paasdienst, enzovoort. Vraag naar het doel van die vieringen. Wat vieren de mensen?

Praat hier nog even over door met de deelnemers. Stel bijvoorbeeld de volgende gespreksvragen:

- Welke van deze soorten diensten heb je zelf meegemaakt?
- Wat deden de verschillende soorten vieringen met je?
- Wat vind je de mooiste kerkdienst die je hebt meegemaakt? Waarom?
- Wat vind je de minst prettige? Waarom?

Maak duidelijk dat er veel verschillende soorten vieringen zijn. Laat enkele voorbeelden zien, bijvoorbeeld (delen van) de volgende filmpjes:

- youtu.be/9heR9wGhCM0 (Union Baptist Church Gospel Choir)
- youtu.be/CU8ts_bJhec (openingsact EO-Jongerendag 2012)
- youtu.be/Y_ynd9glSr8 (Roze Zaterdagviering, Sint-Joriskerk Amersfoort)

Vraag de jongeren na afloop wat ze van de filmpjes vonden. Wat deed het met hen om dit te zien? Herkennen ze er iets in van hun eigen gemeente? Is er iets wat ze zouden willen overnemen in hun eigen kerkdienst? Waarom wel of niet?

20 minuten

Verdieping

Vertel dat de viering van kerkdiensten al eeuwenlang verloopt volgens een liturgie. Een liturgie valt te omschrijven als de vorm van een kerkdienst: wat wordt er gezegd, gezongen en gedaan? Een liturgie heeft verschillende onderdelen.

Geef aan dat je nu met de deelnemers wilt kijken naar de verschillende onderdelen van een 'gewone' kerkdienst. Leg de uitgeknipte kaartjes van bijlage 1 door elkaar op tafel, met

de bedrukte kant naar beneden. Lees één voor één de omschrijvingen op bijlage 2 voor en laat de jongeren raden welk kaartje erbij hoort. Wie als eerste het juiste antwoord geeft, mag het kaartje pakken. Wie aan het eind de meeste kaartjes heeft, wint.

30 minuten

Verwerking

Neem de A4-tjes met de verschillende onderdelen van de liturgie (zie download). Span een touw en leg de wasknijpers erbij. Vraag de deelnemers om de papieren in de juiste volgorde op te hangen, zoals in de liturgie van een dienst van de eigen gemeente.

Deel daarna kopieën uit van de liturgie van de eigen gemeente. Neem deze door met de deelnemers. Hoe zit deze liturgie in elkaar? Hadden de deelnemers de papieren in de juiste volgorde opgehangen? Welk onderdeel hoort waar? Weten de jongeren nu ook waarom?

Bespreek deze liturgie met de deelnemers. Stel bijvoorbeeld de volgende gespreksvragen:

- Welke van deze onderdelen vind je goed? Waarom? Welke niet en waarom niet?
- Hoe ervaar je bepaalde onderdelen? Waar word je bijvoorbeeld bedroefd van? Waar word je blij van? Wat zou je anders willen ervaren?
- Wat vind je mooi? Wat niet?
- Wat is er volgens jou te veel of te weinig?

Vertel de deelnemers dat ze nu de volgorde mogen wijzigen zoals zij zouden willen dat een kerkdienst eruit ziet. Daarbij mogen ze ook nieuwe onderdelen verzinnen. Geef aan dat het verzinnen van nieuwe onderdelen ook weer niet te lang moet duren: in de volgende bijeenkomst zullen ze daar uitgebreid mee aan de slag gaan. Maar als ze nu al ideeën hebben, dan mogen ze die natuurlijk verwerken in de nieuwe liturgie.

Als de nieuwe liturgie klaar is, vraag de deelnemers dan om een toelichting te geven bij de keuzen die ze hebben gemaakt. Wat is er anders? Waarom hebben ze voor deze volgorde gekozen? Welke onderdelen hebben ze weggelaten en waarom? Wat hebben ze toegevoegd? Wat is er volgens hen beter geworden?

Puzzelen met de dienst

5 minuten

Afsluiting

Geef aan dat je wilt afsluiten zoals in de kerkdienst: met de zegen. Gebruik de zegen die in jouw gemeente gebruikelijk is. De bekendste 'zegenspreuk' is deze: "De HERE zegene u en behoede u; de HERE doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig; de HERE verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede." (Numeri 6:24-26, NBG). Blaas daarna de kaars uit.

Bedank de deelnemers voor hun aanwezigheid en inbreng. Nodig hen uit voor de volgende bijeenkomst.

Tweede bijeenkomst

5 minuten

Opening

Heet de deelnemers welkom en bied eventueel iets te drinken aan.

Steek de kaars aan. Vertel opnieuw dat je dat doet als teken dat God er ook bij is, net zoals dat in de kerkdienst gebeurt.

Geef aan dat je wilt openen met de woorden die vaak klinken aan het begin van een viering in de kerk. Deel de uitgeknipte kaartjes van bijlage 3 uit. Laat één jongere de tekst bij de "V" oplezen en laat de rest antwoorden met de tekst bij de "A".

Kom nog even terug op de eerste bijeenkomst. Aan het eind van die bijeenkomst mochten de jongeren naar eigen inzicht de onderdelen van de liturgie aanpassen. Weten ze nog wat ze hadden veranderd en waarom?

50 minuten

Verkenning en Verdieping

Deel pennen en schrijfpapier uit. Vertel dat de deelnemers in deze bijeenkomst een geheel nieuw onderdeel voor een kerkdienst gaan bedenken. Het mag van alles zijn. Laat hen hierover nadenken. Is er bijvoorbeeld iets wat ze missen in een kerkdienst, iets wat ze anders zouden willen ervaren of iets waaraan volgens hen niet genoeg aandacht wordt besteed? Willen ze misschien een andere manier om mensen te ontmoeten of om God te ontmoeten?

Laat hen vervolgens de vorm van hun nieuwe onderdeel uitwerken. Geef aan dat ze hierin helemaal vrij zijn. Niets is

gek. Het nieuwe onderdeel zou bijvoorbeeld kunnen bestaan uit dansen, zingen, toneel of eten. Laat hen eventueel gebruikmaken van YouTube om voorbeelden te zoeken van creatieve vormen.

Als de jongeren veel ideeën hebben, mogen ze natuurlijk ook meer dan één nieuw onderdeel uitwerken. Als ze juist weinig inspiratie hebben of het lastig vinden om met concrete ideeën te komen, deel dan kopieën uit van bijlage 4. De ideeën daarin kunnen dienen ter inspiratie, maar je kunt ze ook zo laten uitvoeren in de *Verwerking*.

30 minuten

Verwerking

Geef de deelnemers de gelegenheid om hun nieuwe onderdeel uit te voeren. Als ze meerdere onderdelen hebben bedacht, kun je die naar eigen inzicht allemaal laten uitvoeren of je kunt er eentje uitkiezen.

Ga na afloop met de deelnemers in gesprek over het nieuwe onderdeel. Wat gebeurde er? Wat voelden ze daarbij? Wat vonden ze ervan? Heeft het zijn doel bereikt? Wat ging goed en wat kon beter? Zou dit in een echte kerkdienst ook kunnen? Zou het passen in de liturgie van de eigen gemeente? Zo ja, op welke plaats in de liturgie zou het passen? (Deel zo nodig kopieën van de liturgie uit.)

Vraag de deelnemers tot slot of ze het goed vinden om dit onderdeel een keer echt uit te voeren in de kerkdienst. Zo ja, dan kun je dat bespreken met de predikant (of misschien wil één van de jongeren dat zelf wel doen). De jongeren zouden dan ook zelf kunnen helpen bij de uitvoering.

5 minuten

Afsluiting

Geef aan dat je wilt afsluiten met voorbeden, stil gebed en het Onzevader. Vraag de deelnemers voor wie of wat ze gebed willen. Ga voor in gebed, spreek namens de jongeren de voorbeden uit. Eventueel kunnen ze de voorbeden beantwoorden met "Heer, ontferm U". Geef na de voorbeden ruimte voor stil gebed en bid tot slot samen het Onzevader.

Blaas de kaars uit.

Bedank de deelnemers voor hun aanwezigheid en inbreng.

Puzzelen met de dienst

BIJLAGEN

1. Quizkaartjes
2. Antwoordblad
3. Kaartjes votum
4. Creatieve gebedsideeën

Puzzelen met de dienst

bijlage 1

QUIZKAARTJES

drempelgebed

het Onzevader

voorbede

intochtslied

zegen

slotlied

kyrie

liederen

mededelingen

gloria

votum en groet

*paaskaars
aansteken*

*gebed bij de opening
van het Woord*

schriftlezing

preek

kindermoment

ANTWOORDBLAD

Overzicht onderdelen liturgie

Drempelgebed: Dit is het eerste gebed in de dienst met en door de gehele gemeente. Het herinnert ons eraan dat we voor God komen.

Intochtslied: Dit lied wordt gezongen aan het begin van de dienst.

Kyrie: In dit gebed antwoordt de gemeente de predikant steeds met "Heer ontferm U" of "kyrie eleison" (dat betekent hetzelfde). In dit gebed wordt genoemd wat tussen God en ons in staat, zoals onrecht en lijden. Het is een noodkreet.

Gloria: Dit lied volgt op het kyrie. In dit lied prijzen we God. Dat lijkt misschien gek, zo vlak na het kyrie. Toch doen we dat, om aan te geven dat we te midden van de ellende in de wereld willen vertrouwen op God.

Gebed bij de opening van het Woord: In dit gebed vragen we God om ons te helpen bij het begrijpen van de Bijbellezing(en) en de preek.

Preek: Sommige mensen vinden dit onderdeel het vervelendste gedeelte van de viering. Anderen vinden het juist het mooiste gedeelte. Hierin wordt de boodschap van de Bijbel uitgelegd.

Het Onzevader: In de meeste kerken is het gebruikelijk om dit gebed te bidden na de voorbede. Het is het belangrijkste gebed van de kerk.

Zegen: Dit is altijd de afsluiting van de kerkdienst. Hiermee worden de gemeenteleden weer 'teruggestuurd' naar de wereld buiten de kerk. De gemeente zingt of zegt hierop: "Amen."

Liederen: Deze worden door de hele dienst heen gezongen. Er zijn veel verschillende soorten. En er zijn verschillende manieren om ze te begeleiden, bijvoorbeeld met een orgel, een band of een piano. Soms is er een koor die ze zingt.

Votum en groet: Na het uitspreken hiervan is de dienst officieel begonnen. Dit zijn vaststaande teksten, waarin de gemeente het vertrouwen uitspreekt dat God er is en dat Zijn genade er voor de mensen is.

Schriftlezing: Veel kerken hebben er twee van deze: één uit het Oude Testament en één uit het Nieuwe.

Kindermoment: In veel kerken komen de jongste gemeenteleden even naar voren voordat ze naar hun eigen ruimte vertrekken. Er is dan bijvoorbeeld een gesprek met hen en ook vaak een lied. Er zijn ook kerken waar dit plaatsvindt als ze terugkeren in de dienst.

Voorbede: Dit is een gebed waarbij de predikant uitdrukkelijk vermeldt voor wie er wordt gebeden en waarom. Vaak volgt er een moment stilte voor ieders persoonlijke gebeden. Daarna bidt de gemeente vaak het Onzevader.

Puzzelen met de dienst

bijlage 2

Slotlied: Dit hoort bij het laatste gedeelte van de dienst. Vaak is het uitbundig. Het komt voor de zegen.

Mededelingen: Hierbij wordt er informatie gegeven aan de aanwezigen over wat er speelt in de kerk en over andere dingen die van belang zijn.

Paaskaars aansteken: In veel kerken gebeurt dit al voordat de gemeenteleden binnenkomen. Het is een moment om stil te worden aan het begin van de dienst. Hierbij gaat het om het symbool van Christus, die zich het licht van de wereld noemt.

Puzzelen met de dienst

bijlage 3

KAARTJES VOTUM

V. Onze hulp is in de naam des Heren,
A. die hemel en aarde gemaakt heeft,
V. die trouw houdt tot in eeuwigheid
A. en niet laat varen de werken van Zijn handen.

V. Onze hulp is in de naam des Heren,
A. die hemel en aarde gemaakt heeft,
V. die trouw houdt tot in eeuwigheid
A. en niet laat varen de werken van Zijn handen.

V. Onze hulp is in de naam des Heren,
A. die hemel en aarde gemaakt heeft,
V. die trouw houdt tot in eeuwigheid
A. en niet laat varen de werken van Zijn handen.

V. Onze hulp is in de naam des Heren,
A. die hemel en aarde gemaakt heeft,
V. die trouw houdt tot in eeuwigheid
A. en niet laat varen de werken van Zijn handen.

V. Onze hulp is in de naam des Heren,
A. die hemel en aarde gemaakt heeft,
V. die trouw houdt tot in eeuwigheid
A. en niet laat varen de werken van Zijn handen.

V. Onze hulp is in de naam des Heren,
A. die hemel en aarde gemaakt heeft,
V. die trouw houdt tot in eeuwigheid
A. en niet laat varen de werken van Zijn handen.

V. Onze hulp is in de naam des Heren,
A. die hemel en aarde gemaakt heeft,
V. die trouw houdt tot in eeuwigheid
A. en niet laat varen de werken van Zijn handen.

V. Onze hulp is in de naam des Heren,
A. die hemel en aarde gemaakt heeft,
V. die trouw houdt tot in eeuwigheid
A. en niet laat varen de werken van Zijn handen.

V. Onze hulp is in de naam des Heren,
A. die hemel en aarde gemaakt heeft,
V. die trouw houdt tot in eeuwigheid
A. en niet laat varen de werken van Zijn handen.

V. Onze hulp is in de naam des Heren,
A. die hemel en aarde gemaakt heeft,
V. die trouw houdt tot in eeuwigheid
A. en niet laat varen de werken van Zijn handen.

CREATIEVE GEBEDSIDEËN

1. Plant een zaadje

Je gebeden zijn als een zaadje dat je in de handen van God mag leggen. Soms schieten zaden vlug op. Soms duurt het langer voor ze om te ontkiemen. God bewaart jouw gebed als een zaadje in Zijn hart. Hij gaat het laten ontkiemen en er groei aan geven. Als je wilt, mag je een zaadje in deze bak aarde zaaien. In de komende weken zal het gaan ontkiemen. Zo mag je weten dat God ook jouw gebed zal laten ontkiemen.

Benodigdheden:

- Schaal met aarde;
- Zaadjes.

2. Handen wassen

In de ingang net achter de voordeur staat een schaal met water. Hier mag je symbolisch je handen wassen. Je mag hiermee je zonden belijden, vergeving ontvangen, je vrij voelen en weten dat je in deze ruimte bij God op bezoek kunt komen.

Benodigdheden:

- Schaal met water;
- Rozenblaadjes;
- Handdoek;
- Tafel.

3. Wat houdt jou van God weg?

Soms zijn er dingen in ons leven die ons weghouden van God. Dingen die ons tegenhouden om te schuilen bij God. Wat stopt jou? Op de tafel liggen allerlei tijdschriften. Je mag in deze tijdschriften knippen en scheuren, en jouw antwoord op de vraag op de grote poster op tafel plakken.

Benodigdheden:

- Tijdschriften;
- Grote kartonnen vellen;
- Scharen, lijm en stiften.

4. Bemoedig de ander

Op tafel staat een schaal vol met kleine zakjes die twee of drie snoephartjes bevatten. Ook liggen er kleine kaartjes. Je mag een bemoedigend kaartje schrijven voor iemand die je kent en tijd nemen om voor die persoon te bidden en te danken. Geef die persoon een zakje met lekkere snoepjes en je zelfgeschreven kaartje.

Benodigdheden:

- Zakjes met snoephartjes in een schaal;
- Kaartjes;
- Pennen.

Bron: Algemene gebedsideeën. (2010). Geraadpleegd op <http://post-evangelisch.typepad.com/files/dertig-creatieve-gebedsidee%C3%ABn.pdf>.